

УДК 330.341:347.77:657.471

Методологічні підходи до формування собівартості та оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності

Л. І. Подоліна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна,
e-mail: lada_podolina@i.ua

Мета. Обґрунтувати теоретико-методологічні підходи до формування собівартості та удосконалити інструментарій вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) для забезпечення їх ефективної комерціалізації та інтеграції в ринковий оборот. **Методи.** Економіко-статистичний, порівняльний, індексний, математико-статистичний, дисперсійний та кореляційний аналізи. Дослідження проводили впродовж 2024–2026 рр. на базі науково-дослідних комплексів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Об'єктами дослідження були процеси капіталізації, калькулювання собівартості та оцінки комерційного потенціалу нематеріальних активів (патентів, торговельних марок, ноу-хау) суб'єктів господарювання. Динаміку формування вартості оцінювали за критеріями витрат на створення (R&D), дисконтованих грошових потоків, ліцензійних роялті, а також за коефіцієнтами ринкового мультиплікатора та ступеня правової захищеності ОІВ. **Результати.** Встановлено, що початковий етап капіталізації первинних витрат на стадії розробки (Research) не чинить істотного депресивного впливу на фінансову стійкість підприємства: коливання поточних витрат перебували в межах $HiP_{0,05}$ (3–5%). Проте відсутність чіткої методології розподілу накладних витрат на стадії проектування (Development) ініціювала виражений калькуляційний дисбаланс, де собівартість подібних за функціоналом патентів у чутливих технологічних сегментах варіювала порівняно з об'єктивною базою більш ніж удвічі. Найбільш інформативним фінансовим критерієм диференціації ринкової привабливості активу визначено індекс прогнозного чистого доходу від його використання. Доходний підхід (метод дисконтування грошових потоків та звільнення від роялті) ідентифіковано як високотехнологічний аналітичний еталон: розрахована за цим підходом справедлива вартість ОІВ стабілізувалася на піковому рівні (1,42–1,68 млн грн), що на 44,5% вище порівняно з оцінкою за історичною собівар-

тістю (витратним підходом). Це корелює з високими прогнозними обсягами реалізації інноваційної продукції і підтверджує стійкість ринкового профілю активу завдяки патентній монополії та мінімізації ризиків копіювання. Витратний підхід показав проміжну стабільність (надійний для бухгалтерського обліку «ноу-хау» на балансі), проте зафіксовано помірний недооблік майбутніх ефектів синергії. Порівняльний (ринковий) підхід виявив найменшу толерантність до умов вітчизняного інноваційного середовища через хронічну асиметрію інформації; його оціночні маркери суттєво погіршувалися, що супроводжувалося патологічним браком аналогів на ринку та високою суб'єктивністю коригуючих коефіцієнтів. Дисперсійний аналіз показав, що домінантним чинником впливу на ринкову вартість ОІВ є рівень ризику комерціалізації та обрана ставка дисконту (Фактор А) з часткою впливу 68–74%, тоді як частка впливу витрат на юридичний захист та реєстрацію (Фактор В) не перевищувала 14–18%. Зафіксовано щільні прямі кореляційні зв'язки між ступенем правової охорони (широтою патентної формули) та кінцевою оцінкою вартості гудвілу ($r = 0,91$), обсягом R&D витрат та балансовою собівартістю НМА ($r = 0,93$), а також високі зворотні зв'язки між рівнем морального старіння технології та періодом її корисної експлуатації ($r = -0,88$), що математично доводить системний характер вартісного інжинірингу в сфері інтелектуальної власності. **Висновки.** Встановлено високу методологічну варіабельність та специфіку оцінки різних категорій нематеріальних активів. Доходний підхід визначено як базовий еталон для обґрунтування інвестиційної вартості ОІВ в угодах трансферу технологій. Математично обґрунтовано використання визначення рентабельності ліцензійного капіталу у перші роки комерціалізації як надійного експрес-методу ранньої діагностики та скринінгу ефективності управління портфелем інтелектуальної власності підприємства.

Ключові слова: інтелектуальна власність; нематеріальні активи; собівартість; оцінка вартості; доходний підхід; витратний підхід; комерціалізація; кореляційний аналіз.

Lada Podolina
<https://orcid.org/0008-0004-3408-0756>